

vissen in de territoriale wateren, er moesten op Indische bodem Japanse vissersnederzettingen en visserijbedrijven komen, Japanse schepen moesten overal in de archipel kunnen varen, tussen Japan en Nederlands-Indië moest een vliegdiens dienst geopend worden en een telegraafkabel gelegd, Japanners moesten in heel Indië nieuwe bedrijven kunnen oprichten en de Japanse invoer in Nederlands-Indië moest worden uitgebreid, voor de belangrijkste invoerartikelen zelfs tot 75 of 100% van de totale invoer. Wat Indië's uitvoer betrof, herhaalde Josjizawa de eisen die zijn voorganger Kobajasji had gesteld, de aardolie-eis werd iets verhoogd: van 3,75 tot 3,8 mln ton. Van Mooks conclusie was dat de algemene verklaring waarop Japan had aangedrongen en de concrete eisen die het naar voren had gebracht, 'de bedoeling hadden om Nederlands-Indië volledig in te lijven bij de 'Sfeer van Gemeenschappelijke Welvaart''¹ – die conclusie was juist.

Nog voor het officiële Nederlands-Indische antwoord was overhandigd, kwam in Japan een perscampagne op gang waarin beweerd werd dat een onoprecht Indisch gouvernement opzettelijk treuzelde en waarin allerlei vage dreigementen werden geuit. Van die dreigementen trok het gouvernement zich niets aan – toen aan Josjizawa op 6 juni het Indische antwoord-memorandum werd overhandigd (daar werd door van Mook bij meegedeeld dat het Indië's 'laatste woord' was), kon de Japanner slechts constateren dat nagenoeg al zijn eisen waren afgewezen (enkele, tot een minimum gereduceerd, waren aanvaard²) en dat de Japanse regering, wat de uitvoer van aardolie betrof, opnieuw naar de aardolie-maatschappijen verwezen was.

Josjizawa lichte Tokio in. Daar besloot de Contactraad op 11 juni dat de Japanse delegatie teruggeroepen zou worden maar dat de mogelijkheid tot nieuwe besprekingen moest worden opengelaten – de diplomatieke betrekkingen zouden niet worden verbroken, laat staan dat op korte termijn een invasie zou worden ondernomen (Japan was er niet klaar voor en de marine was er geenszins van overtuigd dat een oorlog met de Verenigde Staten onontkoombaar was). Aan Josjizawa werd de in-

¹ A.v., p. 77. ² Zo stond ten aanzien van de Japanse medici in het antwoord-memorandum: 'De Nederlandse regering' (formeel onderhandelde 'gezant' van Mook namens die regering, niet namens het gouvernement) 'is bereid, welwillende aandacht te schenken aan een wijziging van de bestaande regelingen teneinde een strikt beperkt aantal Japanse artsen toe te laten voor de uitoefening van de geneeskunde in Nederlands-Indië, uitsluitend voor Japanse inwoners' (dat waren er in totaal ca. achtduizend), 'in die plaatsen waar het aantal Japanse inwoners deze toelating zou rechtvaardigen.' (a.v., p. 109).